

19-ב להלקותו באנו⁽⁵³⁾ שלא ידענו שיגנוב שנית, ולא התכווננו אלא שיקבל עונש מלקות על הגניבה הראשונה, ומאחר שעדות הכת הראשונה מועילה בפני עצמה גם ללא העדות השניה, לכן והני אחרוני הכת השניה, גם כן כולי דבר קא עבדי ליה יש עליה שם של עדות שלימה לחייבו מיתה, ואם הוזמו הם נהרגין.

מתקוף לה רב פפא: אי הכי: עידי מכירה נמי ליקטליה נחייב גם כאן את עידי המכירה בנפש שהוזמו, במיתה, מאותו הטעם מתוך שיכולין עידי גניבה העדים הראשונים

יחד לחייב את הגנב מיתה, למרות שכל אחד מעיד רק על חצי דבר, ולכן כשהוזמו הם נהרגים.⁽⁵²⁾

ומורה חזקיה בעדים האחרונים של בן סורר ומורה שמעידים עליו שגנב שנית מעות לקנות בשר ויין, ואכל אותם, שאז הוא נידון לסקילה, שהוזמו, שנהרגין למרות שעל פי עדותם בלבד לא ניתן היה להרוג את הבן סורר ומורה רק בצירוף העדים הראשונים שמעידים על הגניבה הראשונה שעשה.

והטעם לכך מתוך שיכולים לומר העדים הראשונים

נהרגין משום שהם יכולים לומר להלקותו באנו ולא להורגו, לכן השמיענו שאף הם נהרגין מן הטעם שיבואר לקמן בגמרא.

ג. בדומה לזה מתרץ המאירי שהרכותא רבי יוחנן שאפילו עדי הגניבה נהרגין למרות שעדותם אינה מועילה כלום עד שיבאו עדי המכירה.

ד. הר"ן מתרץ שאם היו חולקים לענין הגנב עצמו היינו יודעים רק שחזקיה סבר "דבר ולא חצי דבר" שלכן הוא אינו נהרג, אך מדברי רבי יוחנן שהוא נהרג עדיין אין ראיה שהוא סובר "דבר ואפילו חצי דבר" שאפשר שהוא סובר שזה נחשב דבר שלם משום שעדי הגניבה באים לחייבו מלקות כמו שהגמרא מקשה מיד לחזקיה, אבל מזה שהוא מחייב גם את עדי הגניבה מיתה מוכח שהוא סובר "דבר ואפילו חצי דבר" כמבואר לקמן בגמרא.

53. כתבו תוס' שאין הדבר תלוי באמירתם אלא בעצם הדבר שעדי הגניבה הראשונה אינם זקוקים לעדים השניים כדי לחייבו מלקות. תוס' ד"ה מתוך [בעמוד הקודם].

52. הקשו הראשונים מדוע לא נחלקו חזקיה ורבי יוחנן לענין הגנב עצמו אם הוא נהרג על ידי שתי כתי עדים. שלפי חזקיה כל כת מעידה רק על חצי דבר, ואין יכולין להורגו על ידי עדותן אלא אם כן תבא כת אחת ותעיד גם על הגניבה וגם על המכירה?

א. הבעל המאור מתרץ שחזקיה ורבי יוחנן לא פירשו כלל במה הם נחלקו, והגמרא סברה עתה שמחלוקתם תלויה בענין "דבר ולא חצי דבר" אבל לפי המסקנא מפרש רב פפא שהגנב עצמו ודאי נהרג גם על ידי שתי כתי עדים וכן עדי המכירה נהרגין לכולי עלמא. ומחלוקתם רק בעדי הגניבה אם הם נהרגין אם לאו.

והגמרא היתה באמת יכולה להקשות לפי ההוה אמינא, שלמה לא נחלקו לענין הגנב עצמו אלא שעדיף להקשות על עצם דינו של חזקיה מדוע הוא פוטר את עדי המכירה מיתה.

ב. הרמב"ן במלחמות מתרץ שגם לפי ההוה אמינא, יש לומר שלכן נקטו פלוגתתם לענין העדים כדי להודיעך כחו דרבי יוחנן, שלא תאמר שרק הגנב עצמו נהרג אבל העדים אינם

הגניבה, יבאו עדים נוספים ויעידו על המכירה, ולאחר מכן יבאו עדים אחרים ויזימו את שתי הכתות, בכל זאת אין נהרגין עידי הגניבה, לכן אפשר לתת לעידי הגניבה מלקות, שהרי לעולם לא יענשו במיתת בית דין על עדותן זו, ואין כאן לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין.⁽⁵⁴⁾

דאי רבי יוחנן, כיון דאמר שתי הכתות נהרגין באופן שהם הוזמו, אם כן גם כאשר הוזמו עידי הגניבה קודם שהספיקו להגיע עידי המכירה, אי אפשר לתת להם מלקות על שעברו על הלאו של "לא תענה ברעך עד שקר", שהרי הוה ליה הלאו הזה לגביהם לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין שאם לא יזימו אותם עתה אלא רק לאחר שיבאו עידי המכירה ויגמרו את דינו של הגנב למיתה, ואחר כך יזימו את שתי הכתות יחד, יהרגו את שתיהם על סמך הלאו הזה ובל לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין אין לוקין עליו.⁽⁵⁵⁾

ומאחר שהוכחנו שחזקיה סובר שעדי הגניבה שהוזמו לוקין, איך יתכן לומר שהגנב עצמו אינו לוקה על הגניבה, שאם איזה הגנב לא לקי, אינהו העדים היכי לקן הרי אין כאן "כאשר זמם"!⁽⁵⁶⁾

שמעידים שגנב את הנפש יכולים לומר: לחלקותו באנו על הגניבה בלבד, ולא ידענו שימכור אותו לאחר מכן, ולכן גם עדות המכירה היא דבר שלם, ומדוע אומר חזקיה שעדי מכירה שהוזמו אינם נהרגין?

וכי תימא דקסבר חזקיה דלא לקי שהגונב את הנפש בלבד ולא מכרו אינו לוקה על הגניבה, משום שהלאו של גניבת נפש הוא לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, שהרי אם ימכרנו לאחר מכן יתחייב מיתה על אותו הלאו, ולכן אין על עידי הגניבה שם של עדות בפני עצמה, וממילא גם עידי המכירה נחשב לחצי דבר?

והא איתמר: עידי גניבה בנפש עדים שהעידו על פלוני שגנב את הנפש שהוזמו, נחלקו בכך חזקיה ורבי יוחנן —

חד אמר: שהעדים לוקין על כך שהעידו שקר.

וחד אמר: אין לוקין.

ואמר רבנן: תסתיים ניתן להוכיח דחזקיה הוא דאמר: לוקין.

מדאמר חזקיה שאפילו אם לאחר עידי

54. לאזהרת מיתת בית דין, מה שאין כן לרבי יוחנן שתמיד יהרגו עדי הגניבה הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין.

55. גם אם בפועל לא הורגים אותו, מפני שהלאו הזה לא ניתן לאזהרת מלקות כי אם לאזהרת מיתת בית דין. רש"י.

56. ואם משום הלאו של "לא תענה" בלבד הרי

54. הקשה מהרש"א: עדיין הלאו הזה ניתן לאזהרת מיתת בית דין, שאמנם אם יבאו עדים אחרים ויעידו על המכירה לא יהרגו את עדי הגניבה, אך אם הם עצמם יעידו גם על המכירה הם יהרגו?

ותירץ שכיון שעל כרחך אחד משניהם אמר שעדי גניבה לוקין, יותר מסתבר שחזקיה אמרה, שלדבריו רק באופן שהם עצמם יעידו גם על המכירה הם יהרגו ולכן לא נקרא לאו שניתן

רבי יוחנן אמר: גם עידי הגניבה נהרגין משום שגניבה אתחלתא דמכירה היא שהלאו של גניבה אף הוא ניתן לאזהרת מיתת בית דין, ולעולם אין הגנב לוקה, ואם כן לא יכולים עדי הגניבה לטעון שהם באו רק כדי לחייב אותו מלקות, אלא ודאי באו להורגו, ולכן הם נהרגים כשהוזמו.⁽⁵⁸⁾

ומורה רבי יוחנן בעדים הראשונים של בן סורר ומורה שמעידים על הגניבה הראשונה שלו, שהוזמו לאחר שבאו העדים השניים והעידו על הגניבה השניה, ונגמר דינו למיתה על פיהם, שאין נהרגין, מתוך שיכולין לומר העדים הראשונים: להלקותו באנו ולא להורגו, שהרי הם ודאי יכולים לחייבו מלקות כמו שנאמר "ויסרו אותו".

אמר אביי: הכל מודים בבן סורר ומורה, והכל מודים בבן סורר ומורה כלומר יש אופן בבן סורר ומורה שכולם מודים שהעדים שהוזמו פטורים ממיתה, ויש אופן

ונשאר הקושיא מדוע אין מחייבין את עידי המכירה שהוזמו, במיתה, מאחר שעידי הגניבה יכולים לומר להלקותו באנו?

ומתוצת הגמרא: אלא אמר רב פפא: בעידי מכירה דכולי עלמא לא פליגי דנהרגין שהורגים אותם אם הוזמו.⁽⁵⁷⁾

כי פליגי חזקיה ורבי יוחנן בעידי גניבה אם הורגים את עדי הגניבה שהוזמו –

חזקיה אמר: אין נהרגין מפני שגניבה לחודה קיימא ומכירה לחודה קיימא כל אחד עומד בפני עצמו, ועל כל אחד יש לאו בפני עצמו, והלאו של גניבת נפש אינו ניתן לאזהרת מיתת בית דין אלא שהגנב לוקה עליו [אם לא מכרו אחר כך], ואם כן גם עידי הגניבה אינם נהרגין שהרי הם יכולים לטעון שלא התכווננו להרוג אותו אלא לחייב אותו מלקות בלבד.

בחקו ונמצאו זוממים שבודאי לא ילקו משום "לא תענה".

57. וכן הגנב עצמו כשלא הוזמו העדים, שאם הוא לא היה נהרג לא היו הורגים את עדי המכירה. בעל המאור.

58. ואף שעדי הגניבה לבד אינם יכולים לחייב אותו מיתה בלי עדי המכירה, ועדי המכירה גם אינם יכולים לחייב אותו בלי עדי הגניבה, מכל מקום הם יכולים ביחד לחייב את הגנב מיתה, כי רבי יוחנן סבר כרבנן שדבר ואפילו חצי דבר. רש"י.

כתב הר"ן שדוקא כשעדי הגניבה ידעו מעידי המכירה אבל אם לא ידעו מעידי המכירה

הוא לאו שאין בו מעשה. רש"י.

והקשה בתוס' רבינו פרץ: הרי לאו של "לא תענה" חידשה התורה שילקו עליו למרות שאין בו מעשה כמבואר בריש מסכת מכות שעדים שהעידו על פלוני שהוא בן גרושה או שהוא חייב גלות, והוזמו, לוקין. וכן מבואר שם [ד א] שאם העידו על פלוני שהוא חייב מאתיים זוז והוזמו היו לוקין לולי שנתמעט מ"כדי רשתתו" שרק על רשעה אחת אתה מחייבו ולא על שתי רשעיות?

ותירץ שאינו דומה לשם שמחייבין אותו העדים בדבר מה, או גלות, או ממון, או שאם יעבוד החלל במקדש יתחייב מיתה על פי עדותם, אבל כאן אין מחייבין אותו כלום בעדותן, והרי זה כמו שהעידו עליו שהכניס ידו

עליהם שם של עדות שלימה ולא חצי דבר. ומחלוקת **בבן סורר ומורה: שנים אומרים:** **בפנינו גנב** פעם שניה כסף מאביו לקנות בשר ויין **ושנים אומרים:** **בפנינו אכל** את הבשר ויין, ששתי הכתות צריכות זו לזו כדי לדון אותו לסקילה, ונגם הכת הראשונה אינה מחייבת אותו מלקות כדי שנוכל לומר שהיא עדות בפני עצמה], והרי זה חצי דבר. ונחלקו בזה חזקיה ורבי יוחנן, שחזקיה סובר "דבר ולא חצי דבר", ואם כן אין עדותן עדות, ולכן אם הוזמו אין נהרגין. ורבי יוחנן סובר "דבר ואפילו חצי דבר" ומצטרפים יחד שתי הכתות לסוקלו, ולכן אם הוזמו הם נהרגין.⁽⁵⁹⁾

שכולם מודים שהעדים חייבים מיתה. ומחלוקת **בבן סורר ומורה** ויש גם אופן בו נחלקו חזקיה ורבי יוחנן אם הורגים את העדים שהוזמו.

ומבאר אביי: **הכל מודים בבן סורר ומורה: בעדים הראשונים** שהוזמו, **שאין נהרגין, מתוך שיכולין לומר: להלקותו באנו.**

והכל מודים בבן סורר ומורה: בעדים אחרונים שהעידו על הגניבה השניה, שהוזמו, **שנהרגים, מתוך שעדים הראשונים יכולין לומר: להלקותו באנו** ונמצא שהם עדות בפני עצמה, לכן גם **והני הכת** האחרונה **כוליה דבר קא עבדי ליה** יש

ומהרש"ל כתב שגם לפי המסקנא צריך לומר שחזקיה סובר דוקא כרבי עקיבא משום שהוא אומר סתם שעדי הגניבה אינם נהרגין, משמע אפילו באופן שלא התרו בו למלקות, שאז אינם יכולים לומר להלקותו באנו. ועל כרחק הטעם משום "דבר ולא חצי דבר". וראה שם מה שביאר עוד.

הר"ן מבאר את המחלוקת בלאו של גניבה אם הוא ניתן לאזהרת מיתת בית דין אם לאו. שלדעת רבי יוחנן הגניבה היא אתחלתא דמכירה דהיינו שכוונת התורה לחייב מיתה על שני המעשים, שאם יגנוב וימכור יתחייב מיתה על שניהם, וממילא הלאו של גניבה אף הוא ניתן לאזהרת מיתת בית דין.

וחזקיה סובר שהתורה חייבה מיתה רק על המכירה בלבד, והגניבה לחודה קיימא דהיינו שהיא רק תנאי לחיוב המיתה.

59. רש"י. ולפי האמור בהערה הקודמת שלפי המסקנא לרב פפא לא נחלקו חזקיה ורבי יוחנן במחלוקת של "דבר ולא חצי דבר" צריך לומר

ודאי שאין נהרגין, שאין לומר שבאו להורגו, שמי יימר שהוא ימכור אותו.

הקשו תוס' הרי עדיין יכולים עדי הגניבה לומר שהתכווננו רק לפסול אותו לעדות ולא להורגו?

ותירצו שרבי יוחנן סובר שצריך להתרות את הגנב גם בשעת הגניבה, שאם ימכור אותו אחר כך יתחייב מיתה, וכיון שעדי הגניבה אומרים שהתרו בו למיתה שוב אינם יכולים לטעון שבאו רק לפוסלו מעדות. וראה שם למה לפי חזקיה לא אומרים כן שיהרגו את עדי הגניבה למרות שהם התכוונו להלקותו, מכל מקום הרי גם התכוונו להורגו שהרי התרו בו למיתה. תוס' ד"ה גניבה.

כתב בעל המאור שלפי המסקנא עתה לא נחלקו חזקיה ורבי יוחנן בענין "דבר ולא חצי דבר", שאמנם רבי יוחנן מוכרח לסבור דוקא כרבנן, אך דברי חזקיה הם לדברי הכל, שאפילו לרבנן ש"דבר ואפילו חצי דבר" אין נהרגין עדי הגניבה משום שיכולים לומר שבאו רק להלקותו.

אמר רב אסי: עידי מכירה בנפש שבאו רק עדים שהוא מכר את הנפש ולא היו עדים שהוא גנבו לפני כן, שהוזמו, אין נהרגין, מתוך שיכול המוכר לומר: עבדי מכרתי! ולא היה גנוב.⁽⁶⁰⁾

אמר רב יוסף: כמאן אזלא הא שמעתא דרב אסי? כרבי עקיבא דאמר "דבר ולא הצי דבר"! שלכן אין נהרגין עדי המכירה.

אמר רב יוסף: כמאן אזלא הא שמעתא דרב אסי? כרבי עקיבא דאמר "דבר ולא הצי דבר"! שלכן אין נהרגין עדי המכירה.

אלא אמר אביי: אפילו תימא רבנן שכאמור

מיתה, מכל מקום מאחר שהגניבה תחילת אכילה הרי כאילו חל מאותה שעה חיוב מיתה. וכמו שאמרו בכתובות [לא א] בזרק חץ בשבת וקרע שיראין בהליכתו שפטור על השיראין הואיל וכבר התחיל חיוב מיתה על חילול שבת מתחילת זריקת החץ. וגם כאן הואיל והגניבה אף היא נצרכת לענין חיוב המיתה שבסוף אי אפשר לחייב עליה ממון.

וראה חידושי רבי שמואל [י ג].

60. הקשו תוס' לשם מה באו להעיד שהלה מכרו אם לא כדי שאם יתברר שהוא גנוב יתחייב מיתה?

ותירצו שהם באו להעיד כדי לקיים את המקח.

ועוד הקשו שממה נפשך אם לא התרו בו למיתה בשעת המכירה הרי גם בלי הטעם של עבדי מכרתי אי אפשר לחייב אותו מיתה, וממילא גם לא אותם. ואם התרו בו למיתה איך הם יכולים לטעון שיכול לומר עבדי מכרתי והרי הם התכוונו להורגו?

ותירצו שמדובר שעדים אחרים התרו בו והם לא ידעו מזה. תוס' ד"ה עבדי.

61. רב יוסף סבר שרב אסי מדבר באופן שבאו גם עדי גניבה עם עידי המכירה ובכל זאת

שאביי נתכוין למחלוקת של רבי עקיבא ורבנן עצמם. אלא לפי שאביי קדם לרב פפא לכן מפרש רש"י את דברי אביי על פי ההוה אמינא שחזקיה ורבי יוחנן נחלקו במחלוקת רבי עקיבא ורבנן. מהרש"א.

בעל המאור מפרש את דברי אביי שהמחלוקת בבן סורר ומורה תלויה במחלוקת אחרת של חזקיה ורבי יוחנן אם גניבה לחוד ומכירה לחוד או שגניבה היא אתחלתא דמכירה.

שחזקיה יסבור גם כאן שגניבה לחוד ואכילה לחוד דהיינו שהבן סורר ומורה מתחייב בתשלומי ממון על גניבתו, ולכן אם הוזמו עדי הגניבה אף הם משלמים ממון ולא נהרגים. וממילא נהרגים עדי המכירה כשהוזמו כי עדותן נחשבת כדבר שלם, וכן הבן סורר עצמו נהרג על פי עדי האכילה אם לא יוזמו.

ורבי יוחנן סבר שגניבה אתחלתא דאכילה שהבן סורר אינו מתחייב בתשלומי הממון על הגניבה מאחר שסופו להתחייב מיתה על הגניבה הזאת כשיאכל את הבשר והיין, "ואין מת ומשלם". ולכן גם עדי הגניבה וגם עדי האכילה נהרגין כשהוזמו, וכדעת רבנן ש"דבר ואפילו חצי דבר".

והמאירי מבאר עוד את דעת רבי יוחנן שאף שלכאורה יש לו להבן סורר להתחייב תשלומין על הגניבה שהרי חיוב התשלומין בא קודם חיוב

מהו דתימא רמיזא מילתא היא וכאילו ידעו עדי המכירה שיעידו אחריהם עדי הגניבה.

קא משמע לן: רמיזא לאו כלום הוא!

מתניתין:

זקן ממרא על פי בית דין חכם מחכמי ישראל שהמרה את פי בית דין הגדול, ששנינו במשנה שבתחילת הפרק שעונשו בחנק. נתבאר ענינו בתורה: שנאמר [דברים יז ה'] "כי יפלא ממך דבר למשפט... וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו... ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא... והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן... או אל השופט ומת האיש ההוא".⁽⁶³⁾

וכך דינו:

שלישה בתי דינים היו שם בירושלים, שעליה נאמר "וקמת ועלית".

בית דין אחד היה יושב על פתח הר הכית בשער המזרחי לפני עזרת נשים.⁽⁶⁴⁾

שהרי כיון שיעדי המכירה אינם נהרגים באופן כזה, אם כן הויה עדות שאי אתה יכול להימא שפסולין לעדות, ואיך יגמר הדין על פיהם. אלא הכוונה שאם היה נגמר הדין על פיהם היו פטורים ממיתה לאחר שהוזמו, ולכן באמת אין גומרין את הדין על פיהם. סנהדרי קטנה.

63. וסתם מיתה האמורה בתורה היא בחנק כמבואר בתחילת הפרק.

64. רש"י. לכאורה אם כן הויה לה פתח עזרת

גם הם מודים שהם פטורים וברלא אתו עדי גניבה משום שרב אסי מדבר באופן שלא באו כלל עדי גניבה, והרי המוכר יכול לטעון שהוא עבדו.

ושואלת הגמרא: אי הכי: מאי למימרא מה החידוש בדברי רב אסי, שהרי פשיטא היא שאין הורגין את עדי המכירה מאחר שלא באו כלל עדי גניבה?

ומתרצת הגמרא: לא צריכא רב אסי להשמיענו אלא דאף על גב דאתו לבסוף שלאחר שהעידו עדי המכירה הגיעו עדים שהנפש שמכר היה גנוב, ונגמר דינו של הגנב על פי שתי העדויות,⁽⁶²⁾ ואחר כך הוזמו העדים, בכל זאת אין הורגים את עדי המכירה.

ושואלת הגמרא: ואבתי מאי למימרא שעדיין פשיטא היא שאין הורגים את עדי המכירה, כי בשעה שהם העידו לא היה ראוי הדין ליגמר על פיהם, והם יכולים לטעון שלא ידענו שיבאו אחרינו עדי גניבה ועדותנו תגרום לחייב אותו מיתה?

ומתרצת הגמרא: לא צריכא: דקא מרמזי רמוזי ששתי הכתות רמזו זו לזו.

פטורים עדי המכירה מתוך שהיה יכול המוכר לטעון עבדי מכרתי לולי עדי הגניבה, נמצא שעדות המכירה היא חצי דבר.

ואביי הקשה לו שלשון מתוך משמע שגם לאחר שהעידו עדי המכירה היה יכול לטעון כן קודם שבאו עדי הגניבה [ולפי רב יוסף לעולם לא היה יכול לטעון כן בפועל אלא רק לולי עדי הגניבה].

תוס' ד"ה אמר [בתוספת הסבר].

62. כן כתב רש"י. ולא דוקא שנגמר הדין ממש

ואחד יושב על פתח העזרה יותר פנימה לפני עזרת ישראל.

ואחד יושב בלשכת הגזית יותר פנימה בתוך העזרה עצמה, חציה בנויה בקודש וחציה בנויה בחול, ובית דין זה הוא בית דין הגדול של שבעים ואחד.

וכאשר זקן זה הורה הלכה מסויימת בעירו ונחלקו עליו הבית דין שבעירו, צייתה התורה שיעלו הוא והם לירושלים ולשאול בבתי הדין שם —

הרי הם באין לבית דין זה שעל פתח הר הבית שבו הם פוגשים תחילה.

ואומר הזקן לפניהם: כך דרשתי את הדין באחד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת

בהן וכך דרשו חבירי! כך לימדתי והוריתי לעם וכך לימדו חבירי!

אם הבית דין שעל פתח הר הבית שמעו וקיבלו מרבותיהם איך הוא הדין בהלכה זו, אז אמר [אומרים] להם את הדין כפי מה ששמעו.⁽⁶⁵⁾

ואם לאו שלא שמעו מרבותיהם מה הוא הדין בהלכה זו באין להן לאותן הדיינים שעל פתח העזרה. ואומר הזקן שוב: כך דרשתי וכך דרשו חבירי! כך לימדתי וכך לימדו חבירי!

אם שמעו, אמר [אומרים] להם, ואם לאו, אלו ואלו הזקן וחביריו וגם בתי הדין שנשאלו ולא ידעו להשיב⁽⁶⁶⁾ באין לבית דין הגדול שבלשכת הגזית שממנו יוצא תורה

נשים ולא פתח הר הבית, ומדוע לא פירש רש"י מחנה לוייה. לכן פירש רש"י שהוא שער עזרת נשים. ערוך לנר.

65. כתב התוספות יום טוב: לכאורה קשה מה הועילו הבתי דין הללו במה שאמרו שהרי אינו נעשה זקן ממרא גם אם לא ישמע להם? ונראה שזה הכריחו להרמב"ם לפרש "אם שמעו" היינו אם שמעו הזקן ממרא ובית דינו וקיבלו לעשות כדברי אותו בית דין רק אז "אומרים להם" את דעתם. [ראה כסף משנה הלכות ממרים ג ח. וראה עוד לחם משנה שם ותוספות יום טוב בביאור דעת הרמב"ם].

66. משמע שרק כאן באים כולם לבית דין הגדול אבל מקודם כשהלכו לבית דין השני לא הצטרפו עמם הבית דין הראשון שהרי הם באותה דרגה של הבית דין השני. אבל הרמב"ם כתב שגם הבית דין הראשון הלכו לבית דין השני. תוספות יום טוב.

נשים ולא פתח הר הבית, ומדוע לא פירש רש"י כפשוטו שהוא על פתח שער הר הבית המזרחי שהוא שער שושן והיה חוץ לחיל?

ואפשר שכיון שאמרינן לעיל [יד ב] שאם מצאן את הסנהדרין אבית פאגי והמרה עליהם פטור משום שצריך דוקא "אל המקום אשר יבחר ה'". והרי לשכת הגזית שהיו יושבים בה הסנהדרין היתה במחנה לוייה שהרי אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד, נמצא שמחנה לוייה נקרא "המקום אשר יבחר ה'". ומאחר שהם צריכים ללכת אל שלשת בתי הדין הללו אם כן כולם בכלל "וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה'" וכולם צריכים להיות במחנה לוייה. וכיון שהבית דין השני שנאמר שהיה יושב על פתח העזרה אי אפשר לפרש על פתח העזרה מבפנים שהרי אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד, ועל כרחך היינו מבחוץ, אם כן גם פתח הר הבית היינו מבחוץ, וזה אי אפשר שהרי כאמור צריך להיות במחנה לוייה, וחוץ להר הבית אינו

גמרא:

תנו רבנן: נאמר "כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו"⁶⁷ ואנו דורשים את כל המקרא הזה:

א-19 "כי יפלא" — **במופלא שבבית דין הכתוב מדבר** שהזקן ממרא הוא מומחה ונסמך לשבת בסנהדרין, למעט תלמיד שלא הגיע להוראה שאינו נעשה זקן ממרא.⁽⁷⁰⁾

"ממך" — זה יועץ שהזקן ממרא חלק על הבית דין הגדול בענין עיבור השנה שנקרא סוד ועצה.

וכן הוא אומר שמצינו שאצל יועץ כתוב "ממך", שנאמר [נחום א טו] "ממך יצא חושב על ה' רעה יועץ בליעל".

"דבר" — זו הלכה שאף אם חלק עליהם רק בהלכה למשה מסיני הוא נעשה זקן ממרא.⁽⁷¹⁾

לכל ישראל.⁽⁶⁷⁾ וכולם מחוייבים לעשות כפי הוראתם, שנאמר "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה'".

חזר הזקן לעירו, שנה ולמד [לימד] בדרך שהיה למד שלא חזר בו מדעתו למרות הוראתם של בית דין הגדול, הרי הוא פטור מחנק.

ואם הורה לעשות כפי דעתו חייב חנק.

שנאמר "והאיש אשר יעשה בזדון" — אינו חייב מיתה עד שיוורה לעשות!⁽⁶⁸⁾

תלמיד שלא הגיע להוראה שהורה לעשות בניגוד לפסק דינם של בית דין הגדול פטור משום שבמילא אין סומכים על הוראתו, והתורה לא חייבה אלא מי שהגיע להוראה.

נמצא חומרו מה שהחמירו עליו שאינו ראוי להוראה עד שיהא בן ארבעים קולו זה מקל עליו שפוטר אותו עתה ממיתה.⁽⁶⁹⁾

69. רש"י. והרמב"ם בפירושו המשנה מפרש שחומרו היינו חומר העבירה שבידו, שעבר והורה למרות שלא הגיע עדיין להוראה בנוסף על ההמראה על הבית דין, זהו קולו שעל ידי כן נפטר מעונש מיתה.

70. אין זה כשאר "מופלא שבבית דין" שבכל הש"ס שהוא אב בית דין. תוס' ד"ה במופלא. והרמב"ם בפירושו המשנה מפרש "כי יפלא ממך דבר" משמע שרק מי שלא יעלם ממנו אלא הדבר שאינו מצוי, אבל תלמיד שלא הגיע להוראה הרי הכל אצלו פלא.

71. דרש "דבר" מלשון דיבור, והיינו הלכה

67. ואם היתה להם קבלה באותו הדבר, אומרים להם את הקבלה שבידם, ואם לאו הרי הם דנים בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם עד שיסכימו כולם או רובם שהדין הוא כך ומודיעים להם. רמב"ם בפירושו המשנה.

ומשמע שהבתי דינים הקודמים אינם רשאים להורות מלבם אלא רק לפי מה ששמעו וקיבלו. תוספות יום טוב.

68. כתב החזון איש [כג ג]: נראה שאינו חייב אלא כשהוא מורה כשהדבר נוגע עתה למעשה, אבל אם מורה שכשיגיע הדבר למעשה ינהגו כך אינו נעשה זקן ממרא.